

Boriana Katzarska

Vragmentvertaling

Het wezen van de olifant

Van Toon Tellegen

Querido 2018

Blz. 5 t/m 20

En

Blz. 111 t/m 118

Същността на слона

1

Слънцето засвети през прозореца и слонът се събуди.

Каза „Ох“, предпазливо опипа цицините по главата си, обърна са настрани, каза още няколко пъти – сега вече по-силно – „Ох“ и стана.

Протегна се и реши, каквото и да става, вече никога да не се катери по дървета и изобщо никога повече да не пада. Погледна се в огледалото, поклати глава, установи, че видът чу е жалък и излезе.

Навлезе в гората и се замисли какво би станало, ако наистина никога вече не се покатери на дърво.

Няма вече да падам, помисли си той, няма да изпитвам никога вече болка, нито съжаление.

Всичко това бяха предимства.

Обаче имаше и недостатъци, знаеше си той.

Освен това, помисли си, ако не се покатеря аз, все някой друг ще се покатери на някое дърво и ще падне оттам много по-лошо, отколкото аз някога съм падал, и тогава аз ще съм виновен.

Слонът кимна, спря под едно дърво и погледна нагоре.

Още един път опипа цицината на тила си и се опита да спази тържественото си обещание никога вече да не се катери.

Но какво значи тържествено... помисли си с пренебрежение и сви рамене.

Изкашля се и се покатери нависоко, стигна върха, огледа се, видя далечината, извика: Далечината! Виждам далечината!, направи една танцова стъпка от щастие, после пирует на един крак, спъна се, падна, извика „Оле!“ и тежко тупна на земята.

Няколко животни го видяха или чуха да пада и се сетиха за него.

След известно време той се изправи, простена и закуцука нататък.

Не далеч от първото дърво се покатери на второ, после и на трето.

В здрача се затътри, лапа след лапа, с тихи охкания, към къщи.

У дома легна и веднага заспа.

Нощем не се катереше.

Посред нощ се събуди, припомни си какво се бе случило предния ден, усети болка по цялото си тяло и реши, че е глупав, инат, късоглед, лишен от здрав разум, невъзможен, смешен и че за нищо не става.

Загледа се в тавана и лежа така дълго време.

Накрая взе лист хартия и записа мислите си.

После отново заспа и спа, докато слънцето не засвети през прозореца.

2

“Ако ти, катерице, беше на мое място...“, попита слонът веднъж катерицата.

Беше летен следобед. Седяха в къщата на катерицата. Прозорецът беше отворен и слънцето светеше в стаята, падаше косо върху масата, където бяха чашите, от които бяха пили чай. В светлината танцуваха пращинки, а в далечината, на върха на липата, пееше дрозд.

„... щеше ли тогава също да искаш да се катериш по дърветата, като знаеш, че всъщност не можеш да се катериш и със сигурност знаеш, че ще паднеш и ще те боли...“

Катерицата мълчеше. Слонът отпи още една глътка чай и продължи.

„...и ако стигнеш върха на дървото, щеше ли също да се огледаш и да усетиш сърцето ти да подскача от щастие, понеже виждаш далечината, цялата далечина, която никога преди не си виждала, и щеше ли тогава също да викаш: „Далечината! Виждам далечината!“ и да се завъртиш около себе си, и да направиш пирует на един крак...“

Той спря за момент и погледна изкосо катерицата. Но катерицата продължаваше да мълчи и да разбърква чая си.

Слонът хвърли поглед към лампата, която висеше над масата, и продължи.

„... дори и да знаеш, че не можеш да правиш пирует, да не говорим пък на един крак, и в никакъв случай на върха на дърво, понеже там изобщо няма място за пирует, дори и за някого, който е много добър в пируетите, нали, там не можеш даже да застанеш на един крак...“

Катерицата беше станала и напълни отново чашите. И двамата отпиха по глътка.

„... и че ще паднеш – няма друг начин – и че ще се изтърсиш през клоните на това дърво и ще тупнеш тежко на земята, тъй че всичко да те заболи и всичко, което може да се счупи, да се счупи и вече да не знаеш къде си и кой си?“

Слонът отпи още глътка, остави чашата си, изкашля се, прехапа устни и опря хобот на врата си, понеже не знаеше какво иначе да прави с него, а катерицата също остави чашата си, потърка се по челото, почеса се по тила и тогава каза:

„Да.“

3

Ако всички бяха на мое място, помисли си слонът веднъж, то тогава всеки щеше да се покатери на някое дърво: катерицата, мравката, жирафът, бръмбарът, бизонът, къртицата, пеперудата... Дърветата щяха да са точно достатъчно за всички.

Слонът вървеше през гората. Беше пролет, високо в липата пееше дроздът, а в тръстиката край реката квакаше жабата.

И ако всеки застанеше на върха на някое дърво, всички щяха да викнат: „Далечината! Виждам далечината!“, да подскочат и да затанцуват – валс, полка – всеки нещо различно, може би дори всеки щеше да направи пирует от щастие или пък салто, и слънцето щеше да залезе, и стотици, дори хиляди животни щяха да танцуват едновременно, всяко на върха на някое дърво...

Той спря да мисли, поседна на мъха и опря гръб в ствола на бука. Въздъхна дълбоко и отново се захвана да мисли. Само аз щях да падна, помисли си. Всички останали щяха да се спуснат или да отлетят, или да припнат надолу или да се зареят в ниското.

Той стисна устни, преметна хобот на врата си и затвори очи.

Намираще живота за нечестен.

Но пък може би, помисли си тогава, животът си е съвсем честен. Може би е ужасно честно само той и никой друг да пада. Може би това беше най-честното от всичко на света.

Помисли за всички дървета, по които се беше катерил. Бяха ли понякога честни? А луната, как стоеше въпросът с честността на луната? И всъщност какво означаваше „честно“?

Слънцето залезе, луната изгря, стана среднощ, а той още седеше там и заспа в тревата под бука, и катерицата го видя, когато излезе, за да послуша бухала, който викаше в далечината нещо, което тя никога не можеше да разбере. Тя се спусна безшумно, загърна слона с одеяло, безшумно се изкатери, влезе си вкъщи и си легна в леглото.

4

В една топла, тиха утрин слонът седеше на брега на реката, потънал в мисли. Малко по-натат по гладката вода се носеше водният бръмбар. Слонът вдигна очи и каза: „Здравей, бръмбаре! Какво правиш там?“

„Здравей, слоне!“, каза бръмбарът. „Пиша.“¹

„Какво пишеш?“

„Не знам.“

„Какво не знаеш?“

„Това не го пиша.“, каза бръмбарът.

Слонът се изкашля и попита: „Бръмбаре, ако беше на мое място, какво щеше да правиш?“

„На твоето място“, отговори бръмбарът, „щях да седя там, където седиш сега, щях да гледам към мен и да питам какво щях да правя, ако бях на твоето място.“

Слонът млъкна и отново потъна в мисли, а бръмбарът продължи да пише.

---

¹ Непреводима игра на думи. На нидерландски този вид бръмбар (*Gyrinus natator*) се нарича *schrijvertje* – буквално „писателче“.

На отсрещния бряг слънцето се показа над върховете на дърветата и след малко слонът каза с дрезгав глас: „Искам да се катеря обаче...“

За миг бръмбарът спря да пише и каза: „Ако искам да се катеря, пиша: искам да се катеря; и тогава се катеря.“

Слонът кимна и каза: „Да, ама тогава не падаш...“

Бръмбарът поклати глава и каза: „Понякога пиша: падам, и тогава падам.“

„Но не падаш лошо.“

„Ако напиша, че падам лошо, падам лошо.“

„Ама не те боли.“

„Ако напиша, че ме боли, ме боли.“, каза бръмбарът. Замисли се и каза: „Понякога го пиша.“

„Но тогава защо го пишеш? Нали не си длъжен да го пишеш?“

Бръмбарът замълча за малко и после каза: „Нали и ти не си длъжен да се катериш?“

Слонът сви рамене, погледна обезсърчено над водата и не каза нищо.

Слънцето се изкачи още нагоре в синия въздух, а в далечината дроздът пееше от върха на дъба.

„Сега пиша, че съм уморен“, каза бръмбарът след малко.

„Наистина ли си уморен?“ , попита слонът.

„Ако го пиша, да.“

Слонът замълча.

След малко бръмбарът каза: „Сега пиша, че спя.“

„Не може да бъде“, каза слонът. Но бръмбарът лежеше съвсем неподвижно на водата със сгънати крилца.

Слонът се изправи, наведе се над водата и прочете: „Спя.“

Бръмбарът дишаше бавно и равномерно.

Слонът продължи да го гледа известно време. Като се събуди, помисли си той, дали първо ще напише: „Събуждам се.“ Обаче нали може да го напише, само ако вече е буден?

На челото на слона се появиха дълбоки гънки.

И, помисли той, ако напише „Вече никога няма да пиша.“, дали наистина никога повече няма да пише? И ако вече никога не пише, а значи не пише и това, че го боли, дали никога повече няма да го боли? И ако беше на мое място, дали щеше да се пита всичко това?

После слонът навлезе в гората и пак започна да мисли за катерене и танцуване, нещата, за които винаги мислеше.

5

Една сутрин слонът вървеше през гората и се питаше, дали е разумно и този ден, както обикновено, да се покатери на някое дърво и по всяка вероятност пак да падне от него, така че до края на деня да куца от болка и да трябва да отказва поканите за рождени дни и други празници, и тогава в тревата под дъба видя носорога.

Носорогът лежеше на една страна със затворени очи и тихо охкаше. Около него имаше изпочупени клони и листа.

„Носороже!“, каза слонът, „Какво се е случило?“

Носорогът отвори очи, видя слона и каза с дрезгав глас: „Ах, слоне, покатерих се на дъба, почти не смея да го кажа, но е истина. Толкова ми се искаше поне веднъж да се покатеря на някое дърво и да видя далечината...“

Той потърка тила си и замълча.

„И тогава?“, попита слонът.

„И тогава..“ , въздъхна носорогът, „тогава стигнах върха и видях далечината и тогава...“

Той млькна отново и се опита много внимателно да намести рога на носа си.

„И тогава?“, попита слонът.

„Няма да повярваш, слоне, не знам какво ме прихвана, но бях така радостен, че започнах да танцувам. Представяш ли си, да танцуваш на върха на дъба?“

„Не“, каза слонът.

„Дори се опитах да направя пирует! Представи си, аз, носорогът, пирует...“

Слонът мълчеше.

„Разбира се, не трябваше никога, никога да го правя.“

„Не“, каза слонът.

„Аз изобщо не мога да танцувам!“

„Не.“

„Сякаш не бях аз.“

„Да.“ каза слонът така тихо, че носорогът не го чу.

Носорогът се прокашля и каза: „Е, да, естествено че паднах.“

„Да.“

„Беше очевидно.“

Да.“

Носорогът се обърна много бавно на другата страна, с гръб към слона. Туловището му беше силно натъртено.

„Слоне, толкова ме е срам“, прошепна той. „Не казвай на никого.“

„Няма.“

„Не искам всички да ми се присмиват.“

„Няма.“

„Да направя такава глупост... да се покатеря на дърво.. ай ай..“

После замълча, но простенваше от болка, а рогът на носа му продължаваше да стои накриво.

Една вечер слонът седеше и мислеше за себе си.

Не знаеше какво да мисли за себе си.

Дали пък всъщност трябва да мисля нещо за себе си?, запита се той, след като дълго време беше размишлявал напразно. На кого му е нужно това?

Почеса се по тила.

Ами ако попитам мравката, помисли си. Мравке, според теб какво трябва да мисля за себе си...

Поклати глава.

Естествено мравката ще започне да говори за катерене и падане. Но не става дума за това.

Той смръщи вежди.

За какво не става дума, помисли. И това трябва да попитам. Мравке, за какво не става дума при падане и катерене, искам да кажа, според мен...

Той ставаше все по-сериозен и по-тъжен.

На масата му имаше чаша чай.

Внезапно чу глас: „Изстивам.“

Слонът се огледа наоколо, но не видя никого.

„Аз съм.“, каза гласът. „Твоят чай.“

Слонът погледна чашата си с ококорени очи.

„Не знаех, че можеш да говориш“, каза.

„Не“, каза чашата чай.

За малко настъпи тишина.

„Можеш ли още нещо?“ попита тогава слонът.

„Да се катеря.“

„Да се катериш?“

„Да, да се катеря. Да не би никога да не си чувал за това?“

„Чувал съм.“

„Виж сега.“, каза чашата чай. И много бавно и полека тръгна от масата по единия ѝ крак към пода, от пода към стената и по стената нагоре към тавана.

„Внимавай!“, викна слонът.

„Защо?“, попита чашата и спря напред стената.

„Това е опасно.“

„Защо?“

„Сега ще паднеш.“

„И тогава какво?“

„Тогава ще се счупиш на малки парченца.“

„Това лошо ли е?“

„Ами, лошо...“ Слонът изведнъж забрави какво мисли. И за това трябва да попитам мравката, помисли си. Мравке, падането лошо ли е, а ако се счупиш на малки парченца, това лошо ли е?

Чашата чай продължи да се катери, стигна тавана, тръгна с главата надолу по тавана, без да разлее и капчица чай, и стигна до лампата. По шнура на лампата тръгна надолу и започна да се олюлява.

„Внимавай!“, викна слонът.

„Оле!“, викна чашата чай и видимо ликуваше от удоволствие.

Започна да се олюлява все по-силно.

Слонът метна хобот пред очите си и прегъна двойно ушите си.

Но след малко все пак чу нещо да пада и да се чупи.

Остана да седи така дълго време. После внимателно разтвори уши и отмести хобота от очите си.

Чашата чай стоеше на масата пред него. Лампата все още се олюляваше леко, но това можеше да е и от вятъра, който подухваше през отворения прозорец.

Слонът вдигна чашата и я изпи до дъно.

После сложи нов чай и след малко го изсърба от чашата. Вкусно, помисли си той и въздъхна с наслада.

Когато чаят свърши, се опита да измисли какво още трябва да попита мравката.

Страшно много неща, каза си.

Изправи се, закрачи напред-назад из стаята, спря пред прозореца и се загледа навън.

Беше късна вечер в началото на зимата.

Студен вятър нахлуваше през пролуките на прозореца. Може би, помисли слонът, ще завали сняг. Ако падам на сняг, падам по-меко. След малко си легна.

Но не успя да заспи.

7

Слънцето сияеше високо в небето и гледаше света, който се къпеше в светлината му.

Някъде много ниско под себе си слънцето видя слона, легнал под едно дърво. Беше покрит с листа. Ако слънцето имаше уши, щеше да чуе стоновете на слона.

Защо той винаги пада, питаше се слънцето. Защо не залязва като мен? Толкова ли е трудно да залязваш? Помисли си за дъжда и снега. И те не залязваха. Светкавицата пък съвсем не.

Слънцето се изкачи още малко по-високо.

Но пък аз никога не танцувам, помисли си тогава. Така си е. Стоя високо в небето, светът лежи в краката ми и аз никога не танцувам.

Огледа се, дали някъде има някое облаче, зад което да се скрие. Но не видя нищо.

Твърде зает съм с това да светя, за да танцувам, помисли си. Или пък ми е прекалено топло за това.

Не знаеше.

Отново въздъхна и хвърли няколко силни лъча върху мравката, която от клона на бука обясняваше нещо на застаналата на прага си катерица, а мравката беше благодарна, че никога няма нищо против, че тя, катерицата, не разбира почти нищо.

На мястото на слона, мислеше си слънцето, щях също да танцувам и ако се спънех в собствените си крака и паднех, щях да го приемам в реда на нещата.

Да, помисли си слънцето, на мястото на слона щях да го приемам в реда на нещата.

То беше така доволно от тази мисъл, че засвети колкото можеше по-силно и видя, че всички животни започнаха да пъшкат и да търсят сянката на някое дърво или хълм или пък със силно квакане цопваха от листото на водната лилия в реката.

Какво пишеше слонът нощем, когато не можеше да спи

Всъщност би трябвало да съм ядосан на себе си,

да си издърпам едното от тези глупави

уши –

или да се плесна по някое счупено ребро –

и да си кажа сега вече край,

край,

разбра ли

но как мога да съм ядосан

на някой така непохватен, така невъзможен като мен

когато танцувам на върха на дърво,

дори и половин стъпка,

това е така хубаво

никой не танцува като мен

и никой не пада така.

Ако не се катеря, също падам,

но иначе,

тогава чувствам друга болка,

чупя нещо друго

но ако не се катеря, никой няма да спре,

никой няма да закрие с ръце лицето си,

никой няма да извика от уплаха

и никой няма да коленичи до мен.

Помня всяко дърво

по което съм се катерил,

от което съм зървал морето

и от което съм падал

помня всяко падане,

всеки удар, щом тупна на земята,

всяка болка,

мога да покажа всяко място

където съм имал цицина,

всяко ребро, което съм чупил

помня всяко обещание никога вече да не се катеря

и всяка причина да наруша всяко обещание

помня всяка мечта веднъж, веднъж да ...

паметта ми е океан

и няма земя на хоризонта.

Днес бях силен.

Всички ме поздравиха:

„Слоне, каква сила прояви днес!“

Дадоха ми подаръци,

изпекоха ми сладкиши, пяха за мен,

все едно имам рожден ден.

Казаха, че ми се възхищават,

че винаги са знаели,

че всъщност съм много силен,

че е въпрос на време,

а сълзите ми, разбират и това,

са сълзи от радост,

от благодарност и радост,

те се появяват и при самите тях, ето на...

Колко силен бях днес,

в тревата,

под дъба,

излегнат по гръб, цял ден!

Но аз не бях силен,

бях болен.

Ако лежа на земята под едно дърво

и някой се наведе над мен

и попита:

„слоне, все пак някога трябва да ми обясниш това,

защо всъщност се катериш?“

мога само да прошепна:

„трябва“

Ако тогава той поклати глава и каже:

„но тогава значи винаги ще падаш“

мога само да замълча

няма как да свия рамене.

Не искам да се катеря по храсти,
не искам да се катеря по гъсталак,
не искам да се катеря по тръстика, по тръни, по коприва,
по лютичета, по стръкчета трева, по мъх, по пясък,
по тиня, по вода, по въздух, по мрак,
само по дървета,
и то само по високи дървета.

Нали може да получа нещо в замяна:
например да не падам?

Отново и отново ме предупреждават:

„слоне, слоне, ей сега пак ще паднеш...“

нека предупреждават кестените, жълдите,

чашите, застанали на ръба на масата,

снега

„това пак ще свърши зле за теб“

но нали никога не свършва иначе

Дни наред не съм се катерил по дърветата

и значи не съм падал, нищо не съм си чупил, нищо не съм си натъртвал

и никъде не ме боли –

какво спокойствие!

а и вече не знам – дори го смятам за невъзможно –

че точно сега

падам на колене пред себе си:

о, слоне...

каква сигурност! какъв страх!